

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 68 (1954-1955)

Artikel: Ligia Romontscha
Autor: Loringett, Stiafen
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-221567>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Ligia Romontscha

Rapport dil parsura

(mars 1953 — mars 1954)

Vias veglias e novas

La gestiun della LR muossa **in pensum** che tuorna onn per onn. Nus manegein: La preparaziun, redacziun ed ediziun d'in u l' auter **vocabulari ni grammatica**, sco era **ediziuns de cuntegn general** (bibliografias, antologias, cudischs de cant, cudischs per affons e mieds didactics per l'instrucziun), ovras che la Ligia ha en siu program de lavur dapi sia fundaziun e che vegnan a restar in de ses principals quitaus era per igl avegnir.

E lu patertgein nus **all' acziun dellas scolettas romontschas** era sco pensum permanent, che entra ils 1954 el 10 avel onn de sia existenza. Lur muntada ei evidenta. Negin snega quella pli, sche quella acziun anfla sia continuaziun ella scola primara e secundara. Quei ei oz il cass. Buca dapertut sco quei ch' ei fuss giavischeivel. Mo ni Roma ni Viulden ein vegni baghegiai en in gi. E tgei ei il tschancun de 9 onns per far bien quei che ei vegniu destruiu sistematicamein dapi in tschentaner. La reconstrucziun pretenda era siu temps. Mo il principal ei ch' ei va puspei ensiviars e quei sin l' entira lingia.

Della pli gronda muntada ei che il cantun presta per las scolas primaras in subsidi per schaffir mieds d'instrucziun adattai era per las zonas pli fleivlas, ils vitgs de lungatg mischedau e cun scolas per gronda part tudestgas. Nus patertgein allas fiblettas per la Sutselva e per Domat ed als cudischets multiplicai en plascheivla fuorma per la II., III. e las suandontas classas. **Vaz** patratga ussa era ad enzatgei semegliant per sias atgnas relaziuns. E lu vein nus ussa, deno per Trin e Flem, per igl entir Grischun romontsch, inspecturs de scola che stattan dapi decennis activ ella lavur per il romontsch. La LR ei pia sin buna via cun sia acziun per scolettas e scola.

Per l' autra part de sia lavur d' in onn de gestiun tucc' ei alla Ligia ded adina puspei tschercar, examinar e renconuscher **novs muments de cuntegn e metoda** che pon gidar en nies grev combat per l' existenza dil romontsch.

Uonn ha l' **Uniun de scripturs romontschs** fatg alla Ligia ina sorpresa plitost anetga. Ella ha in bi gi semplamein pretendiu che la Ligia detti ad ella ina contribuziun annuala de frs. 15 000.— e concedi ad ella in post ella suprastanza. E quei cun ina brevetta d'ina pagina e l' argumentaziun lapidara: »La litteratura romontscha ha tochen ussa buc anflau la dueivla atenziun ed il sustegn material conform a sia impurtonza el moviment della renaschientscha e defensiun romontscha. Ella duei dacheudenvi vegnir risguardada tenor sia gronda impurtonza. Ella duei anflar la medema atenziun sco filologia e scoletta.«

La corrispondenza ella gassetta tudestga davart la dieta dils scripturs che veva priu la resoluziun cun quei tenor, plaيدا da »Sträfliche Vernachlässigung der Produktion einer Literatur, die unserem Volke Erbauung, Freude und Belehrung bringen soll«. Capeivel che nus vein igl emprem mument buca pegliu pintga tema de talas sbuadas e renfatschadas. Mo nus vein seschau empau peda e fatg nos patratgs. Nus vein patertgau a nos giuvens scribents che stattan cun bia tschaffen e buna veglia e buca senza dar emprovas de lur savida, tschercond novas vias e fuormas per surmuntar ina certa stagnaziun u crisa che para de semussar ella litteratura romontscha moderna, sco quei che il giuven scribent e schurnalist dr. Leonard Caduff s' exprima en in interessant artechel, »Die Rätoromanische Literaturkrise« ella periodica »Civitas«, Immensee.

Nus vein en quei connex fatg scodengir in examen de conscienza. Nus essan sedumandai, schebein la Ligia hagi renviu zacu ina proposiziun ni idea che vess saviu survir en bien de sia caussa? La Ligia ei tuttina adina semussada aviarta, accessibla ed engrazieivla per novas ideas. Nus seregurdein co ella ha susteniu a sias uras dr. Augustin en siu missiunadi romontsch en Sutselva, dr. Gangale en siu plan dellas scolettas romontschas, dr. Peider Linsel per sia Musa romontscha, dr. Brunies per sia ovra biologica »Plauntas e bes-chas«, Selina Chönz ed Aluis Carigiet per lur cudischs d' affons che han denton acquistau il mund. Nus patertgein era all' iniziativa della Ligia sezza per ils cuors de teater romontsch ed a sia cunlavur cun la S. R. R. per l' ediziun de »Nossas Praulas« e dils cudischs cumineivels de cant e. a. v. Dapertut ei la Ligia stada prompta cun cussegl ed agid, cura ch' ei settractava de rumper si gir ella cultira romontscha e semnar in niev fretg.

Igl ei gest il dretg mument de dar ina survesta de quei che la LR ha prestau per la litteratura romontscha ils davos 9 onns.

La Ligia Romontscha ha impundiu en quei temps per la producziun litterara el senn pli vast, varga frs. 336 000.—. Quei fa per onn intraglauter abundantamein frs. 36 000.—. Quei import figurescha sut il tetel:

A. Quen general, cuosts 2a, subsidis a nossas societads, e 2b subsidis spezials sco era sut

B. Quen per las ediziuns, cuosts 1

e sesparta en cefras rodundas sco suonda:

1. **Scienza**

Ovras filologicas (vocabulary, grammaticas, dicziunari rumantsch grischun) frs. 125 000.—

2. **Litteratura belletristica, didactica, dramatica**

Cudischs d' affons frs. 78 000.—

Mieds didactics per scoletta, scola e carschi 17 500.—

Poesia e prosa direct e sustenend nossas societads 70 200.—

Dramatica 5 800.— 171 500.—

3. Cant

39 800.—

frs. 336 300.—

En fatscha a quellas prestaziuns vegn oz era l'USR a conceder che l'attacca sin la LR en quella fuorma dil correspondent ella gasetta tudestga fuva buca giustificada.

Ella brev menzionada della USR fuva aunc exprimius il giavisch che la suprastanza della LR retscheivi ina delegaziun della USR. La delegaziun ei vegnida retscharta ils 27. 1. 1954 e cheu ei sepurschida ina buna caschun per ina libra discussiun ed orientaziun. La suprastanza della LR ha lu, sco quei che Vus veseis dal budget 1954, priu en vesta ina prestaziun augmentada a disposiziun della USR en fuorma de **premis per lavurs litteraras novas**. Ei setracta d'ina emprova d'in onn secund in reglement fatgs dalla Ligia en discussiun cun l'USR.

Cun quei astgein nus bein considerar quei intermezzo cun nossa giuvna societad affiliada, la USR, sin buna via de deliberaziun. L'emprova digl'emprem onn vegn senz' auter a reussir, sch' il scriptur ei pertscharts de sia clamada interna e sche la commissiun litterara ha in bien maun. En quei connex sai jeu buca far cunmeins che citar il pictur-poet uranes, Heinrich Danioth, morts gl'onn vargau en la vegliadetgna della pli fritgeivla lavur. Quel ha definiu la clamada digl'

artist pictur, sculptur e musicher — e per il poet vala quei era — cun ils plaid: »Vo dem ganze Seelejammer, wo da umenes Kinschtlerläbe uffbigge cha sy, weiss me ja hit us gstudierte Biechere und us Romane use wirkli meh as neetig. Fir mich perseenli isch es sälbverständlich, dass e Maler, so güet wiene Bildhauer oder Musiker, dur Hunger und Not dure mues gah. Wichtiger as sy Härzchummer isch schliessli doch sys Wärch. Die bsunders Gwundrige chenned denn notabene i dem Wärch inne immer nu gnüeg Zeiche finde vo Rüüsch und Chatzejammer.«

»Dichten ist die Regel, nicht die Ausnahme«, di Hermann Hiltbrunner dil poet. La differenza denter il poet e nus, scriva siu recensent, ei, ch' el ei clamaus, per amur dell' aventura poetica de sacrificar sia segirezia civila. Per el ei la lavur de poet daventada in tegn ni ina conduita per liung della via de sia veta.

Quei che la Ligia e sias societads pon far per stimular la produenziun litteratura ei e resta sco tochen dacheu oravontut de procurar ch' il scriptur **possa publicar sia ovra** e che el plan de finanziaziun seigi era calculaus **in mudest honorar per quella**.

Secapescha, era ils **premis per bunas lavurs sco quei che nus havein previu, vegnan ad esser ina stimulaziun**, mo mai ina »paga« per la lavur de poet.

El medem senn sco la LR ei sedecidida de sustener ils scripturs vul ella era sustener ils **componists de canzuns romontschas**: pia far pusseivla la publicaziun dellas canzuns sco tochen dacheu, stabilend era cheu **premis per stimular la produenziun musicala**.

La suprastonza recamonda perquei alla radunonza de delegai d' acceptar sia proposta el budget 1954 sut A. Quen general, cuosts:

Subsidis specials de metter sut alinea 3, 4, 5 e 6

Premis per ovras litteraras novas (poësia, prosa, dramatica) a disposiziun dell' USR tenor reglement	frs. 3 000.—
Premis per ovras musicalas novas a disposiziun della LR	» 1 000.—
Commissiun litterara USR	» 500.—
Commissiun de cant LR	» 500.—
	<hr/>
	frs. 5 000.—

Naturalmein dependan quels subsidis specials onn per onn dal conclus della radunonza de delegai e pon vegnir cumpartgi mo sch' ils mieds della Ligia lubeschon quei e sche igl apparat de valetaziun funcziunescha.

Tochen che las prestaziuns federalas ein buca renconuschidas tras in **conclus federal** sa la Ligia buca seligiar autramein.

I. Las accziuns specialas

Las scolettas

Suenter haver dau el rapport digl onn vargau ina cuorta survesta dellas scolettas che stattan directamein sut alla LR fagein nus suandar cheu ina tabella dellas

Scolettas sustenidas dalla Ligia

Llug	Onn de fundaziun	Mussadra ded oz	Diemb. dils scolarets	Romontsch en famiglia	Tudestg en fam.	Lungalg misch.en fam
Alvagni	1948	Laim Giuannina	30	17	9	4
Alvaschagn	1950	Augustin G.	20	4	4	12
Bravuogn	1947	Veraguth Edith	22	10	8	4
Casti	1949	Augustin M.	30	9	11	10
Castrisch	1952	Cavigelli M.	30	21	1	8
Domat	1948*	Sr. Carmelita	55	18	18	19
Domat	1948*	Gieriet Lena	55	25	10	20
Domat	1948*	Weibel L.	55	20	12	23
Lantsch	1951	Janutin Pia	35	18	4	13
Puntraschigna	1917	Delnon Orsina	40	6	15	19
Razen	1947	Sr. Gaudenzia	45	23	5	17
San Murezzan	1952	Faes Cati	22	8	7	7
Schlarigna	1933	Engi Annina	30	12	6	12
Surava	1951	— — —	15	7	4	4
Trin	1951	Caprez Clara	23	15	1	7
Zuoz	1949	Willi Anita	35	21	2	12

Il Cussegl de scoletta

Quel seradunescha ina gada ad onn, retscheiva ils rapports dils commembers davart las scolas en lur intschess, discutescha damondas che pertuccan las scolettas en general sco era problems specials ded ina ni l'otra. Uonn eis el sefatschentaus cun la scola per las mussadras e beneventa fetg che la Ligia ha pladiu ina mussadra qualificada sco dirigida dell' instrucziun de nossas mussadras e survigiladra dellas scolettas ella persuna de giuvna Lidia Rupp che entra sin d'atun 1954 en piazza.

*) Avon fuvan las scolettas tudestgas.

Enstagl de scolast secundar G. P. Thöny che banduna displascheiv-lamein nies Grischun per surprendre ina scola dil marcau a Basel ei vegnius tscharnius sco president inspectur G. D. Simeon.

Scolast G. P. Thöny ei staus fetg cudischius cun nossas scolettas, ha dau cuors e referats a nossas mussadras, visitau tut las scolettas e fatg in rapport detagliau de mintgina. Nus giavischein ad el ina buna midada ella piazza de suronn. El vegn era dacheudenvi ad esser gideivels a nus en caussas romontschas aschilunsch che quei ei pusseivel sin aschi gronda distanza.

Ils cuors per carschi

A **Cuera** ha la LR dau ils davos onns dus cuors de lungatg, in sursilvan ed in ladin. Uonn ha il ladin buca saviu vegnir fatgs per munconza d' in diember sufficient de scolars. Il cuors sursilvan ha 10 - 12 scolars. Scolasts de quels cuors ein ils professers Maissen e Casper.

A **Samedan** ha l' U. d. G. organisau dapi in pèr onns tals cuors ch' ein adina fetg bein frequentai (30 - 40 scolars). Ils cuors vegnan dai dals scolasts R. Vital e P. Stoffel.

A **Sogn Murezi** dat scolast Jehli era dapi in pèr onns cuors a **carschi** ed als **scolars** che anflan regular interess ed ein bein frequentai. Era quels cuors stattan sut la pertgironza dell' U. d. G. e lur premurau parura dr. A. Perini.

A **Tusaun** ein seradunai il december vargau ils scolasts della **Tumliastga e Mantogna** ad ina dieta de lavur, clamai da lur inspectur G. D. Simeon. Scolast Jonas Barandun ha dirigiù il cuors, che veva per mira d' entruidar il scolast ellas relaziuns specialas d' instrucziun romontscha ellas scolas de quellas contradas. Talas conferenzas de lavur ein patertgadas era per **Schons** e per **Domat**.

Conferenzas romontschas de scolasts

En Giadina radunescha la «**Conferenza ladina dals magisters**» ina gada ad onn a Zernez ils scolasts dell'entira val per dedicar quella dieta a damondas romontschas della scola.

A tal intent dedichescha era la **Cadi e Foppa/Lumnezia** regularmein mintg' onn ina de lur conferenzas.

Era **Schons** ha dapi onns sia »**cunfarenza rumantscha digls surme-stars**« ed uonn per l' emprema gada era la **Tumgliastga/Mantogna**. Mo era a **Vaz** fan ils scolasts 1—2 conferenzas ad onn per tractar lur problems dell' instrucziun romontscha en scola.

Quellas conferenzas ein in ver basegns e de gronda muntada per las multifaras damondas de materia, lungatg e metoda che sepresentan da contin als scolasts dil Grischun romontsch.

Cuminonza culturala grischuna

Quei niev ravugl ei sentelgius sin la suandonta declaronza: »Il 20avel tschentaner ha dau alla Svizzeria la nova fisionomia d' ina cuminonza de quater lungatgs, al Grischun il character d' ina cuminonza de treis lungatgs. Mo ferton che las quater parts ella Confederaziun sesprovan de s' avischar e s' entelgir pli e pli ina cun l' altra, para ei sco sche en nies Cantun, mintgin less ir vinavon si' atgna via, fagend pauc adatg de quei ch' ils auters prestan. Cons Grischuns tudestgs san enzatgei de quei che vegn luvrau sin il camp romontsch e talian, e cons Romontschs e Talians s' empatschan della veta culturala dil Grischun tudestg!

Beinduras sefa valer ina certa rivalitad denter las treis schlattas, mo ellas restan pli u meins jastras ina a l' altra en la lavur culturala. Da cheu derivan malentelgientschas nuscheivlas per il sentiment cumineivel grischun:. Nus basignein ina megliora capientscha vicendeivla el senn d' ina Grischunia pli unida e tuttina conscienta e loscha dellas singulas particularitads.

Quei vul buca dir ch' ils confins linguistics e culturals duessen vegnir mischedai. Gest il cuntrari. Ils differents lungatgs che dattan perdetga dell' individualitad de nies pievel e fuorman sia ierta pli preziosa ston semantener fermes. Quei che fa basegns ei la collavuraziun pils medems ideals, il respect e la renconuschientscha ded in enviers l' auter. Partend da questas ponderaziuns han las treis organisaziuns de tetg, la Bündner Volkshochschule pil Grischun tudestg, la Ligia Romontscha pil Grischun romontsch e la Pro Grigioni Italiano pil Grischun talian, decidu de fundar ina cuminonza de lavur e de prender en egl divers aspects della veta culturala.

Sco emprema manifestaziun ein prevedi enzacons referats d' orientaziun vicendeivla. Proximamein vegn signur prof. dr. A. M. Zandralli a referir alla Reuniun sociala de Scuol e pli tard en conferenzas de scolasts romontschs davart »La contribuziun dellas valladas talianas alla cultura grischuna«, ferton che dr. Jon Pult vegn a discuorer a Puschlav, Roveredo e Mesauc sur de »Lingua e azione romancia«. Sco representant dil Grischun tudestg vegn signur prof. dr. M. Szadowski a seprestar, tractond tradiziuns popularas dellas valladas tudestgas. Las treis organisaziuns numnadas speran de metter il fundament per ina buna lavur cumineivla el survetsch della patria grischuna«.

II. Las ediziuns

Nos vocabularis

Il vocabulari sursilvan

Dr. Decurtins ha saviu luvrar vid il vocabulari mo ils meins de stad. En quei temps ha el copiau cun maschina ils dus bustabs D e C che dr. Vieli permiert haveva aunc redigiu e surdau en manuscret avon de serender el spital. Plinavon ha el redigiu ils bustabs P, Q, R che ston aunc vegnir copiai. Dapi il settember, che dr. Decurtins ha surpriu la professura romontscha alla scola cantonala, ruaussa la lavur per il vocabulari. Mo nus fagein quen de survegnir per igl atun che vegn in congedi ded in onn per el per saver lu luvrar exclusivamein per il vocabulari e semtgar quel per la stampa e cumplenir siu contract cun la LR.

Il dicziunari ladin

El davos rapport havein nus aunc notificau che dr. Pult seigi vegnius eligius sco redactor de quell'ovra. Naven dagl 1. mars 1953 tochen igl 1. settember ha el luvrau 3 dis l' jamna e naven da lu lavura el 4 dis e miez en quei survetsch. Las damondas e lavurs preliminaras han dau bia rumpatgau. Ei schai ussa avon maun per mauns della commissiun il bustab de prova F concentraus sin il spazi de quel de dr. Vieli per il sursilvan. Dr. Pult, che veva avon 2 onns buca saviu sedecider ded acceptar quei pensum, ha ussa survegniu tschaffen della lavur e nus speirein che quella progredeschi bein e che il manuscret seigi prompts per la stampa silpli en 3 onns. Davart las damondas preliminaras che fuvan de sligiar avon che las directives per la redacziun san vegnir dadas, scriva dr. Pult sco suonda:

»Il dicziunari tudais-ch-ladin da R. R. Bezzola / R. O. Tönjachen, dat oura da la Lia Rumantscha avant bod 10 ans, ha chattà üna buna accoglientscha ad ais hoz ün' ouvra zuond appredscha da nos pövel e dals amis da nos linguach. Da prüm innan aise stat previs da far sieuer ün »pendant« ladin-tudais-ch chi correspuonda als princips ed a l'ortografia stabilida dal dicziunari tudais-ch-ladin. Il bsögn per üna tala ouvra s'ha fat valair vieplü. Mo i nun ais stat pussibel da chattar ün

redactur. Vezziand a progredir las ouvras parallelas per la Surselva (tras R. Vieli barmör ed A. Decurtins) e per Surmeir (tras M. Grisch ed A. Sonder), han l'Uniun dals Grischs e la Conferenza generala ladina insisti cha la Lia Rumantscha tschercha üna schliaziun. Il suottascrit sco secretari da la LR ais lura gnü incumbenzà cun la redacziun. Per inviar e survagliar quella lavur, ha la LR tschernü üna cumischiun cumposta dals trais linguists ladins R. Bezzola sco parsura, R. O. Tönjachen ed A. Schorta.

Andamaint da la lavur

La lavur ais gnüda cumanzada il Chalandamarz 1953. Tenor las directivas dal parsura da la cumischiun avain nus il prüm repassà rapports ed actas plü importantas dal dicziunari tudais-ch-ladin e lura redigi ün pêr artichels da prouva da differents tips da plets. Ils 25 marz ha gnü lö la prüma tschantada da la cumischiun insembel cul parsura da la Lia Rumantscha. Id ais gnü trattà ün reglamaint per la cumischiun e la redacziun suottascrit plü tard dals organs da la LR. La tschantada ha madürà ün pêr decisiuns da princip fixadas in ün protocol:

Character e volüm da la nouva ouvra dessan as cunfar per quant pusibel al dicziunari tudais-ch-ladin. Il plü grand problem ais il resguard dals duos idioms vallader e puter. Pür la pratcha da la redacziun mossarà üna via fattibla ed appussaivla. La tschantada ha eir consenti da tgnair quint da tschertas tendenzas da la litteratura valladra plü nouva sco per exaimpel quella da s'inservir vieplü da las fuormas popularas. Talas fuormas dessan gnir resguardadas cun masüra sper las otras per documentar lur existenza, sainza far cun quai ün pass inavo vers la lingua dialectala, v. d. vers la separaziun plü granda da puter e vallader illa scrittüra. La tschantada ha eir approvà l'adöver frequent da rinviamentals per mossar via sün plets plü arcumandabels. La fraseologia caracteristica nu dess neir gnir a la cuorta. Percunter dumandan ils neologissemms granda precauziun ed üna tscherna zuond critica. Il redactur vain incumbenzà da 's dedichar il prüm a la cumplettaziun dal material bsögnaivel e da 's metter lura vi da la redacziun d'ün custab da prouva. Nus avain tgnü per bön da »far la foura« cul custab F, chi 'd ais fingià redigi in sursilvan e surmiran e permettarà a la LR da congualar il volüm da las ouvras parallelas.

Dürant la lavur da l'an avain nus conferi ils 21 lügl cul parsura da la cumischiun prof. Bezzola a Turi, ils 24 avuost cul parsura da la LR S. Loringett (fand sün seis giavüsch ün cuort rapport), ils 24 november cun dr. Schorta ed ils 28 november cun prof. Tönjachen, ans cussgliand davart dumandas naschüdas culla lavur da redacziun.

Material a disposiziun

Las funtanas essenzialas sun:

- 1) Ils dicziunaris ladins precedaints da Pallioppi, Velleman, Metalaga e Vialardi (quaista ultima ouvra ladina-taliana be in ün exemplar da la biblioteca chantunala).
- 2) La cartoteca cul material dal dicziunari tudais-ch-ladin vout intuorn. La lavur ais gnüda fatta avant ans da T. Murk. Las cedlas sun gnüdas ordinadas e cuvertadas tenor chavazzins da J. Calonder e V. Rüedi. La cartoteca cumpiglia 91 s-chaclas (a 2500 — 3000 fögls).
- 3) La cartoteca dal dicziunari rumantsch grischun, cumpigliand tuot il territori rumantsch, cun seis s-chazis zuond prezius ed indispensabels per la redacziun dal pledari. La Società Retorumantscha e dr. Schorta mettan gentilmaing a disposiziun quel material in lur büro. La cartoteca cumpiglia 580 s-chaclas (a 2500 — 3000 fögls).
- 4) Il manuscrit dal vocabulari sursilvan-tudais-ch elavurà ün toc inavant tras prof. Vieli barmör e dr. Decurtins. Prezius per la metoda inchainada tras prof. Vieli cun sia granda experienza da lexicolog.
- 5) Sco material da consultaziun manzunain nus: Der Grosse Brockhaus, Duden Rechtschreibung & Stilwörterbuch, dicziunaris talians e frances, litteratura linguistica e litteratura rumantscha in general (tuot quaistas ouvras our da nossa biblioteca privata).

Cumplettaziun dal material

Il material avant man nun eira dal tuot sufficiaint per nossa incumbenza. Nossa prüma lezcha plü granda ais statta quella da cumplettar il material fand nouvs excerpts our da la litteratura ladina moderna. Quella lavur ha servi a nos pledari sco eir al dicziunari rumantsch grischun. Nus avain suottastrichà ils plets chi pon portar früt e giunfra E. Buchli dal büro dal dicziunari rumantsch grischun ha excerptà quels sün cedlas chi sun gnüdas incorporadas illa cartoteca dal dicziunari rumantsch grischun.

Nus avain excerptà in tuot 9 532 cedlas. Collecziuns da plets han miss a disposiziun Daniel Peer per Tschlin e Cla Biert per Scuol e Ftan. Talas collecziuns e notandas han miss in vista Domenica Messmer, Notaporta Gaudenz, Reto Florin (fisica), Guido Tramèr (giurisprudenza), Cla Biert (litteratura veglia) e Cilgia Jäger (dramas vegls). Nus eschan arcugnuschaints eir per agüd dad otras varts, pustüt per bunas expres-

siuns da champs specials. I s'inclegia da sai cha nus notain davoman plets interessants cha nus inscuntrain pro la lectüra da texts ladins o cha nus dudin our da la bocca da nos pövel.

Il custab da prouva F

Ans mettand vi da la redacziun d'ün custab da prouva avain nus stuvü tscherchar üna via tras la blerüra da dumandas e problems chi naschan al cumanzamaint d'üna tala lavur bod cun mincha artichel. I' s trattaiva da chattar üna metoda chi cuntainta per quant pussibel als bsögns d'ün dicziunari normativ vallader-puter. Quella metoda sto lura gnir observada consequentamaing fin a la fin da l'ouvra. Perquai sto ella gnir ponderada a fuond. Nus avain fat varquantas prouvas, experimentand differentas vias e congualand lura ils avantags e dischavantags da minchüna. Per quai chi concerna l'arrandschamaint dals artichels, la contracziun in famiglias da plets, ans avain nus tgnüts in princip a l'exaimpel da l'ouvra parallela da prof. Vieli chi mera ouravant tuot sün clerezza e simplicità, evitand scurznidas chi difficulteschan l'adöver dal dicziunari aint il pövel. Nus avain eir stuvü far surasèn da nu surpassar il spazi commensurà e da facilitar uschea la finanziaziun da la stampa. Nossa prüma redacziun da l'artichel »far« cumpigliaiva 3 paginas dactilografadas, nossa redacziun definitiva s'ha restretta sün bundant 1 pagina. La concentraziun adampcha las difficultats in vista a l'immens material dal dicziunari rumantsch grischun chi nun ais amo gnü sfrüttà fin uossa. Las decisiuns sun greivas, e las renunzchas fan suvent mal. Blera lavur ais gnüda fatta eir tanter las lingias. A regard la dublicità vallader-puter, que chi dà a quaist dicziunari ün character a part, crajain nus davo lungas retscherchas d'avair chattà üna via chi possa cuntantar ils Puters, eir scha 'l character da l'ouvra ais fundamentalmaing vallader. Nus avain expost nossa metoda a regard vallader e puter illas duos paginas d'introducziun dal custab da prouva.

Per dar chaschun a differentas persunalitats ed interessents d'exprimer lur opiniun davart nossa metoda, avain nus scrit sün matrizas e laschè multiplichar il custab da prouva F. El cumpiglia 39 paginas (a 39 lingias) e cuntegna bundant 1000 chavazzins. El gnarà, davo esser stat discuss ed approvà da la cumischiun linguistica, protramiss ad ün numer limità da personas chi tras lur experienzas e cugnuschentscha approfuondida da nossa lingua, pudessan eventualmaing ans güdar cun lur cussagl. Nus eschan arcugnuschaints per tschögns constructivs ed adattats ad amegldrar l'ouvra, mo vulessan giavüschar da nu prentender müdadas fundamentalas e da mossar incletta per las grandas difficultats. I füess dan da s-chadainar lungas discussiuns chi nu portan pel

solit bler früt e da retardar uschea la realisaziun da l'ouvra. Il reglament disch: »La cumischiun porta insembel cul redactor la respunsabilità per la reuschida scientifica e tecnica da l'ouvra. La respunsabilità principala stà aint ils mans dal redactor.«

Nus vulain impuonder nossas megldras forzas per l'ouvra e lavurar invant cun red. La chargia ais greiva. Perquai giavüschaina a tuots chi han dachefar cun nus, da nun ans adössar amo otras plaivs e da' ns chargiar sü amo ün fasch da quia ed amo ün fasch da là. La chargia cul »Fain dal F« ais suot tet. Nus cuntinuain uossa cul custab E e festinain da manar aint davoman l' E, D, C (per radschuns da la redacziun dal dicziunari rumantsch grischun), lura A e B (chi daran main da far siand fingià trattats dal dicziunari rumantsch grischun) lura G fin Z.

Üna definiziun da la lavur

Sch' id ais lubi d' exprimer cun pacs plets nossas prümas experienzas sco lexicograf, vulessan nus dir il seguaint:

La lavur da redacziun dumanda blera perseveranza («in bien tgil« sco chi dschaiva Muoth), ferma concentraziun, profuonda observaziun da las structuradas differentas dals duos linguachs (rumantsch e tudais-ch) cuntinuanta atenziun a tuot ils rampins grammaticals, üna stinadezza da mustriar problems grands e pitschens chi 's rechattan sün via a tamfun. Il redactor sto repassar cun spertezza ed abilità üna pruna da material, zavrar oura cun ögl critic quai chi al para dovrabel, pensar tras la tscherna, il scumpart e l'ordinamaint dal material, stüdgjar la materia sco tala chi nun al ais bricha adüna cuntschainta. Redigind l'artichel sto el avair chüra da t' il dar üna fuorma precisa ed üna structura concisa e survezzaivla, tgnand quint dal lectur versà e laic. Cur cha la metoda ais chattada (e fixada in ün taquint da pro memoria chi crescha ad ün crescher), schi sto il redactor sieuer la via inchaminada cun consequenza severa e minchatant eir cun rüclentscha da nu pudair plü guinchir da l'aigna via. Cun tuot il respet e l'objectività dal redactor invers la materia portarà mincha ouvra lexicologica üna ferma taimpra persunala da seis autur.«

Il vocabulari de Surmeir

Schegie ch' il secund bustab d' emprova, il D ei ussa era redigius, en las damondas davart in pèr **pintgas midadas d' ortografia** en favur de quels de Vaz, sco era davart la fuorma dil **pledari surmiran** aunc aviartas.

Ina conferenza dils 27. 5. 53 si Lai ch' il parsura e dr. Pult han giu cun in pèr scolasts — tuts vevan buca saviu vegnir, — ed ina a Turitg cun ils redacturs ed ils representants della URS (Plaz, Simeon, Thöny) dils 3. 9. 53 ein s' occupadas de quellas duas damondas.

La conferenza de Lai ha en libra discussiun tractau la damonda dell' ortografia surmirana, cun la pusseivladad de saver, cun caschun della redacziun dil vocabulari surmiran, proponer in pèr pintgas midadas. Ins ha patertgau allas suandontas:

1) Remplazar igl **ch** (k) entras igl **qu**

enstagl	chegl	scriver	quegl	pronunzia de Vaz	quigl
	catter		quatter		quatter
	chito		quito		quito
	chiet		quiet		quiet

2) Schar davent il **-g** final pigl n palatal

enstagl	tgang	scriver	tgan	pronunzia de Vaz	tgam
	pang		pan		pam
	cantung		cantun		canteun
	Grischung		Grischun		Grischeun

3) Sparter la preposiziun digl artechel

enstagl	dalla	da la
	alla	a la

4) Pintgas midadas sco got en god (Vaz fuorma il diminutiv da god: godet).

Igl ei lura vegniu fatg valer da tut ils votants che perinaga stuessen els saver cultivar il plaid de Vaz vinavon e schar liber per la lectura il sursilvan sco tochen cheu. Naturalmein stuessen las normas ortograficas pil plaid de Vaz vegnir modificadas. Il fatg ch' il romontsch vegn screts oz en brevs a casa ed en protocols, regulativs de vischnaunca (vide 1908, 1928), statuts de societads, giustifichescha senz' auter che quel vegni era cultivaus. Ei fuss indicau de far ina fibletta era per quels de Vaz. Cun caschun d' ina reediziun della fibla de Surmeir, sin fundament dellas midadas ortograficas proponidas, vess Vaz ded introducir quella fibla.

Ina conferenza dils scolasts de Vaz dils 2. 10. 53, nua che tuts fuvan presents, ha ponderau quellas damondas ed ha priu la suandonta posiziun:

- 1) »Ils scolasts da Vaz giavoischan tgi vigna scu tochen da qua er anavant cultivo ainten nossas scolas **igl idiom local scu lungatsch da scartoir.**
- 2) Per vagnir ancheunter a las propostas da la LR ed er per sustagnair il rumantsch ufficial da nossa vallada (Surmoir) en ils scolasts da Vaz antaletschs da manar aint ampo a l' iada ils **codaschs da scola surmirans scu lungatsch da lectura.**

Ma quigl sot las suandantas condiziuns:

I dess vagnir fatsch las midadas d' ortografia scu quigl tga quellas en già menzionadas ainten il protocol da la »Santupada digls scolasts da Vaz cun igl parsura a secretari da la Leia Rumàntscha« ils 27 da matsch a Lai.

Quigl partotga er la midada digls plets cun -g.
(bung - bun, cantung - cantun, pang - pan etc.)«

La tschentada consultativa a Turitg ha era tractau la damonda dellas pintgas midadas ortograficas e priu posiziun sco suonda:

- 1) La spartiziun de **da la** ed **a la** ei gia fatga.
- 2) Ils presents ein cuntents d' acceptar il **qu-** enstagl dil **ch-**.
- 3) Tuts deploreschan che l' ortografia surmirana ha menau en a siu temps il -g. Els mettan a cor alla commissiun per il pledari de Surmeir de ponderar aunc ina gada la damonda sch' ins pudess, malgrad la disa fermamein enragischada, schar d' ina vart il -g.

Plinavon eis ella s' occupada davart **fuorma** e grondezia dil pledari de Surmeir sin fundament dil bustab de prova F. Quel setegn vid igl F d' emprova II. redacziun de dr. Vieli cun ses 16 500 plaid, scursanidas ed enzennas. Il bustab F surmiran contonscha 14 250 plaid e scursanidas ed enzennas, pia pouca letga dil sursilvan.

L'idea della suprastonza ei che per ils dus idioms d'amiez, il surmiran ed il sutsilvan, sa la Ligia buca far vocabularis en ina fuorma pusseivlamein completa sco per il sursilvan e ladin. Ins duei risguardar cun quita quei ch'ei propi agen, mo buca sepiarder en ina mar de plaid e fraseologia che serepeta el vocabulari sursilvan. Ils pledaris dil Grischun central duessen sedrizzar suenter ils auters, els duessen haver in caracter complementar. La LR sa buca selubir, ni per raschuns finanzialas ni per raschuns linguistic-politicas ded edir 8 gronds vocabularis (sursilvan, ladin, surmiran, sutsilvan) mintgin romontsch-tudestg e cuntrari. Ins muossa vi sin la fuorma scursanida dils novs pledaris dialectals della Val Gardeina e Val Badia, redigi da G. S. Martini, de muntada spirontamein pratica.

Per ils idioms dil Grischun central ei impurtont il fatg ch' ei survegnan enteifer 2 - 3 onns lur pledaris e buca pér en 10 - 15 onns e quei romontsch - tudestg e tudestg - romontsch en in cudisch.

En la discussiun han ils de Surmeir bein fatg valer ch' era els have-ssien bugen vocabularis pli cumplets pusseivel. Mo la raschun ch' ins stuess saver porscher ils vocabularis **enteifer cuort temps** ei era per els evidenta. Ins ei seunius sco suonda:

- 1) Il volumen duess buca survargar quei ch' ei raschuneivel per in pledari regional. Plaids de character internazional ed interromanic duein buca occupar bia spazi. La fraseologia, p. e. pigl artechel »far«, duess cuntener en principi mo exempels ch' ein buca analogs en tudestg.
- 2) Ei vegn anflau per bien de dar or en ina, in pledari surmيران-tudestg ed in pledari tudestg- surmيران. Quei sclauda buca che l' emprema part vegn squitschada ordavon.
- 3) Cur ch' il bustab D, ch' ei beinspert finius, sa vegnir presentaus, duei vegnir clamada en la tschentada della commissiun per il pledari de Surmeir alla quala vegnan a vegnir envidadas las suandontas persunas.

Ser Battaglia Giatgen † sco specialist en damondas linguisticas de Surmeir

Cantieni B., sco representant de Vaz

Decurtins A., sco successur de prof. Vieli permiert

Fankhauser F., sco member della commissiun filologica dil DRG

Huber K., sco member della commissiun filologica dil DRG

Plaz B., sco parsura dell' URS

Scheuermeier P., sco parsura della commissiun filologica dil DRG

Schorta A., sco redactur dil DRG

Simeon G. D., sco inspectur scolastic dil Grischun central e suprastont dell' URS

Sonder A., sco redactur

Thöny G. P., sco suprastont dell' URS

Tönjachen R. O., sco expert en damondas de vocabularis

Uffer L., sco filolog de Surmeir

Wüthrich-Grisch M., sco redactura

Igl ei caussa della suprastonza e radunonza dell' USR sco era dellas conferenzas de scolasts regionalas de tractar ils problems ventilai survart ed en cass formular aunc ulteriurs giavischs alla suprastonza della LR per mauns della commissiun per il pledari de Surmeir.

Denton ha dr. Sonder tarmess il bustab d' emprova D che cumpeglia ver 8 400 plaids, scursanidas ed enzennas. Il sursilvan redigius aunc da dr. Vieli cumpeglia 12 000. Aschia ei il surmيران ina tiarza pli pigns.

Quels dus bustabs d' emprova fuorman ina buna basa per la discussiun ella commissiun che nus vulein clamar en questa primavera.

Il pledari per la Sutselva

La lavur per quel ei uonn progredida mudestamein. Scolast secundar Tumasch Dolf ha fatg per part a Cuera al biro, per part a casa lavur ded ordinaziun e cuvertaziun ed ha suttastrihau e fatg ver 4 000 excerpts. Ei resta aunc ded ordinar en e cuvertar 9 scatlans cedels. Nus sperein che Tumasch Dolf sappi far quella lavur durant ils 1954.

Autras ediziuns

La Flurina

Suenter haver ediu ils 1945 igl »Uorsin« ha la LR saviu porscher quei onn la »Flurina«, era da Selina Chönz ed Aluis Carigiet. Ils affons romontschs digl entir intschess, pia dils 4 idioms san guder quei bellezza cudisch.

Ferton ch' igl Uorsin fava staus vertius da **P. Alexander Lozza, Sur Gion Cadieli e Curo Mani**, en lur idioms, segnan per la Flurina **G. P. Thöny, Alex Decurtins ed Anna Capadrutt** sco translataaders.

Uorsin e Flurina ein compari en 4 idioms romontschs, sco era en tudestg, franzos ed engles, ein scodengir venals el territori de lungatg tudestg, franzos ed egl entir »Commonwealth«. Ed ils auturs ein dus romontschs digl En e dil Rein.

Sco ediziun della Ligia ei era compariu »Igl Cudasch da la Ruth« tenor la sontga scartira dil Gion Luzzi sutsilvan S. Loringett, squetsch separau della »Punt«.

Il davos mument sgola aunc sin meisa il »Cudischet de leger per il Plaun« III. classa, emprema part, da Dorli Rageth e Hendri Spescha e 4 entagls en lenn da Mattias Spescha. Il bufatg cudischet de 24 paginas ei stampaus d' ina gruppa de scolars secundars de Domat sut la tgira de scolast secundar Gieri Caluori en lur stampa de scola che la LR ha mess a disposiziun. Gia ils 1821 e lu 1842 en secunda ediziun vevan las scolas de Domat survegniu lur agen cudischet digl ABC, denton per emprender de leger tudestg. Oz, suenter 133 onns ston ei emprender de leger romontsch. Co quei ei semidau. Mo nus lein selegrar de quella midada

ed engraziein als de Domat per lur lavur positiva e giavischein che la II. e III. part dil cudischet possi beinprest era comparer.

Cun agid della LR ein compari uonn: **Victor Sialm, La contabilitad purila; Men Rauch, Il bal da Schaiver nair; Maria Ritz, Janaiverin,** cudischet illustrau da **Annina Vital, Chasa Paterna, Lavin; La constitu-ziun della vischnaunca de Razén,** romontsch e tudestg.

III. Cronica

Las cronicas al radio

Ils 1944 ha il Studio de Turitg incumbensau **dr. Durgiai e dr. Pult** cun la Cronica Retoromontscha en lungatg tudestg. Lu ein vegnidas fixadas 4 emissiuns ad onn, duas per mintga cronist. Quellas cronicas ein stadas per la LR en quels 10 onns in grond agid. Ellas han adina ella pli biala fuorma e cun perschasiun fatg attents ils auditurs sin quei che cuora e passa ed ha muntada ella veta ed ellas acziuns romontschas.

Suenter haver surviu sco cronist duront 10 onns cun capientscha e la pli biala premura a nossa caussa romontscha, ei signur dr. Durgiai cun caschun de sia elecziun ella suprastanza centrala della Societad svizzera de radio-diffusiun, la primavera vargada seretratgs da quei post. Quendis de sias 18 emissiuns veva el publicau gia ils 1952 a siu cuost e quen en in zun plascheivel cudisch de 174 paginas sut il motto e tetel »Rätische Erde — Romanisches Erbe, 15 Radiobotschaften aus dem Lande der Rätoromanen«. La prefaziun ha schizun scret cusseglier federal Etter, che enconuscha e pren art e part de nos quitaus e problems sco paucs. Ei seigi lubiu de citar mo in passadi ord quella prefaziun: »Sind doch gerade diese Botschaften durchweht von jenem frohen unternehmungslustigen Offensivgeist, den ja während der letzten Jahre gelegentlich auch die Bundesbehörden zu spüren bekamen und vor dem sie willig, um nicht zu sagen freudig die Segel strichen. Denn wer sollte sich nicht herzlich freuen ob der leidenschaftlichen Liebe, mit der unsere Rätoromanen ihre Muttersprache, ihre chara lingua da la mamma, hüten, hegen und verteidigen!«

Il fenadur 1952 veva la Ligia fatg sia istanza a Berna, e quei messadi susteneva quei petitum alla confederaziun ella pli biala fuorma. A dr. Durgiai engraziein nus per quels 10 onns de fideivel survetsch sco era per siu stupent bi cudisch.

Secapescha, nus schein in grond Dieus paghi era a dr. Pult per sia lavur de cronist, fatga tochen oz culla medema biala savida e premura. Nus selegrein ch'el stat aunc empau sin posta e patratga ded era edir

sias emissiuns ella fuorma de cudisch. Lu possedein nus ina historia cumpleta della veta romontscha dil davos decenni, sunter che la Cronica romontscha de Giusep Demont veva calau de comparer.

Sco niev cronist ei vegnius tscharnius dal Studio de Turitg **dr. Donat Cadruvi**, che nus beneventein cordialmein. Nus giavischein ad el in medem bien maun per siu survetsch de cronist sco quei che siu antecessur ha giu.

Nos morts

La LR complonscha uonn la mort de dus romontschs che ein sededici duront ina gronda part de lur veta a lavurs per il romontsch. **Dr. Steivan Brunies**, il magister de scienzias naturalas e fervent propugnatur e confundatur dil Parc nazional svizzer, ha coronau l'ovra de sia veta cun ina lavur biologica romontscha per nossas scolas. Las 60 tavlas »Plauntas e bestgas« cun lur varga 1 000 desegns grafics e l'entira terminologia cun ina retscha de neologissemms de quei intschess, ei ina ovra-exemplara, unica de siu gener e per la nova fuorma ded istruzion de historia naturala en nossas scolas primaras e secundaras della pli gronda muntada.

Ser Giatgen Battaglia, igl archivar episcopal, il curteseivel e fin surmiran, figurescha sin la gliesta della commissiun per il vocabulari de Surmeir sco expert en damondas linguisticas de quei idiom. Sia entira veta eis el staus in activ romontsch, in stupent enconuschider ed energetic defensur de sia viarva surmirana. Pli che in quart tschentaner ha el redigiu il »Nos Sulom«, ha collaborau cun Andrea Steier vid ils cudischs de scola de Surmeir e cun dunna Mena Wüthrich-Grisch vi dellas »Normas da Surmeir«. Ser Giatgen ha era fatg part della suprastanza della LR sco suppleant dapi ils 1944.

Cun caschun della sepultura de quels dus prominents romontschs ein seregurdai de lur merets, en num della LR, Bonifaci Plaz per Ser Giatgen Battaglia e S. Loringett per Steivan Brunies.

Lur ovras ein perdetga de lur amur e lavur per tiara e cultura romontscha.

In niebel »adversari«

Adversari ei en sesez buc il dretg plaid. Mo cunquei che nus anflein buc in meglier duei el star en virgulettas. Aschia eis el megliers che siu num. Tedlei! Ei seraquenta sco ina praula!

Ei fuva inagada in um che saveva plidar e scriver romontsch, talian, franzos, spagnol ed engles. Tudestg haveva el era empriu. Lungatg de siu cor fuva il romontsch.

Mo el vuleva in romontsch schuber de coc e vestgiu. Ins »astgava« buca duvrar »astgar« per »dürfen«. Ei fuva de dir: Ins d u e i buca ir culs peis silla sutga. Pauper quel che scriveva »rir or zatgi« enstagl de rir de zatgi; ni »dar uras« enstagl de dar lecziuns; ni »esser mal lundervi u vidlunder« enstagl de star mal u esser mal en pei. Nies um senteva ils substantivs scaffiment, scaffider sco plaids monstrus e fuva buca amitg dil verb scaffir. Per el valevan ils plaids creaziun, creatur e crear. Era »surplidar« pudeva el buca vertir. »Star or« per vertir vess el era mai concediu e »dar tier« per conceder era buca. Enstagl ch'ins schess »damaun va el a scola« vuleva el ch'ins ditgi: damaun el va a scola. e. a. v. Talas »mendas« irritavan nies bien um tocca sum. Cun egl de tschess legev' el las publicaziuns romontschas. In bi gi che la mesira fuva plena, sedrezz' el cun ina liunga brev ad in filolog e roga quel de po seprender la breigia e rispunder a sias damondas. El paghi bugen ina summa daner blut sch' il filolog seigi el cass de perschuer el d' in' altra che de sia idea.

Il filolog, tut prius da quei curteseivel ed instant giavisch, scriva ina liunga e biala risposta. In ton della critica dil bien um saveva el gie schar valer sco giustificada. Per l' altra part ha el presentau raschuns e ponderaziuns de sia atgna perschuer. El ha fatg quei en tutta biala fuorma e capientscha per siu »adversari.«

Las raschuns dil filolog cuntentan denton nies um mo per part. Mo la gronda breigia e la biala fuorma dil mussader de lungatg impressioneschan el. L' altra damaun pren el la plema scriva in schec, metta quel cun dus plaids en ina cuviarta, siara quella, scriva l' adressa e franchisescha la breivetta cun ina marca »Pro Juventute« e betta ella en la scaffetta della posta.

Neve, lectur, quei ei ina praula? Giebein, aschia eis ei. Mo igl ei ina praula moderna e tgi che ha marveglias anfla il D u n digl um della praula daveras el budget e quen della Ligia Romontscha dils 1954. Neve, quei ei in niebel »adversari.«

S. Loringett

BILANZA per ils

ACTIVAS

Cassa	frs.	121.30	
Schec postal	»	1 080.87	
Debiturs dellas ediziuns	»	3 456.80	
Debiturs divers	»	246.55	
Administraziun de taglia, Berna	»	1 201.30	
Cudischs av. maun (frs. 108 232.95)*	»	35 317.—	
Activas transitorias	»	923.60	frs. 42 347.42
<hr/>			
Maschinas de biro	frs.	1 700.—	
Mobiglia de biro	»	2 500.—	
Mobiglia en scoletta	»	201.—	
Biblioteca LR e Caviezel	»	1.—	
Participaziuns Uniun Radio Turitg	»	300.—	frs. 4 702.—
<hr/>			
Deficit vegl	frs.	3 372.38	
Deficit 1953	»	356.80	frs. 3 729.18
<hr/>			
Legat Anton Cadonau	»	10 000.—	
Legat Florentina Töndury	»	4 580.50	
Legat Eduard Bezzola	»	5 000.—	
Legat dr. Felix Calonder	»	13 268.80	
Legat G. W. Lambercier	»	10 000.—	
Taglia anticipada	»	115.35	frs. 42 964.65
<hr/>			
			frs. 93 743.25
<hr/>			

* Valeta de vendita

31 de december 1953

P A S S I V A S

Crediturs divers	frs.	2 790.60	
Quen current Banca cantonala	»	13 028.—	
Passivas transitorias	»	2 500.—	frs. 18 318.60
<hr/>			
Emprest Gian Saratz	frs.	2 500.—	
Emprest Fund. Augustin	»	4 060.—	frs. 6 560.—
<hr/>			
Mieds ligiai per las ediziuns:			
OSL e LR general	frs.	10 600.—	
Nus ed il Schuob	»	1 400.—	
La chanzun persa	»	1 400.—	
Ovra electrica	»	3 000.—	
Canzunettas per ils pigns	»	2 000.—	
La Scoletta, fegl per las mussadras	»	2 500.—	
Pinocchio	»	1 500.—	frs. 22 400.—
<hr/>			
Mieds ligiai per il teater			» 1 500.—
Mieds ligiai per las scolettas			» 2 000.—
Legat Anton Cadonau	frs.	10 000.—	
Legat Florentina Töndury	»	4 580.50	
Legat Eduard Bezzola	»	5 000.—	
Legat v. cuss. fed. Calonder	»	13 268.80	
Legat G. W. Lambercier	»	10 000.—	
Taglia anticipada	»	115.35	frs. 42 964.65
<hr/>			
			<u>frs. 93 743.25</u>

Quen d' administraziun 1953

A. Quen general

ENTRADAS

1. Entradas generalas

Confederaziun, contribuziun directa	frs.	50 000.—	
Confederaziun, tras cantun	»	10 000.—	
Cantun, subsidi regular	»	10 000.—	
Vischnauncas	»	1 029.70	
Tscheins activs	»	693.85	
Scontis e reducciuns	»	22.15	
Autras entradas	»	92.10	frs. 71 837.80

3. Entradas per las acziuns specialas

Teater	frs.	2 010.—	
Cuors linguistics	»	378.—	
Entradas per lavurs litteraras	»	3 400.—	frs. 5 788.—

3. Entradas per las acziuns specialas

Cantun, subsidi regular	frs.	18 000.—	
Fundaziun Cadonau	»	1 600.—	
Vischnauncas per scolettas	»	4 150.—	
Scolarets	»	4 033.75	
Cantun per scola primara	»	—.—	
Domat per l' acziun speciala	»	650.—	
Renania per scoletta Flem-Uaul	»	200.—	
Marcau de Turitg	»	2 000.—	
Recav ord fiasta de scolettas Flem	»	271.70	
Societad de dunnas Flem-Vitg	»	66.—	
Societad de dunnas Flem-Uaul	»	200.—	
Societad svizzera de cuminetel	»	2 000.—	frs. 33 171.45

Deficit: Quen general . . . . .

frs. 110 797.25

» 2 617.90

frs. 113 415.15

CUOSTS**1. Cuosts generals****a) Secretariat**

Pagas e prestaziuns socialas	frs.	20 584.10	
Contabilitad	»	1 049.75	
Viadis e conferenzas	»	1 888.40	
Material de biro	»	858.35	
Portis e telefons	»	2 628.05	
Tscheins per locals	»	1 782.—	
Scauldament	»	783.05	
Schubergiar	»	500.—	
Reparaturas e manteniment	»	509.70	
Amortisaziuns sin mob. e maschinas	»	733.80	frs. 31 317.20

b) Cuosts finansials

Tscheins passivs	frs.	364.40	
Taxas de banca e posta	»	391.70	» 756.10

c) Divers cuosts

Biblioteca ed archiv	frs.	409.25	
Abonnements e pintgas contribuziuns	»	424.10	
Lavurs specialas tras tiarzas persunas	»	327.80	
Assicuranza per vegls e survivents	»	1 375.95	
Propaganda, Rapport, Nossas Novas	»	857.65	
Inserats, prospect, inscripziuns	»	283.15	
Divers	»	468.50	frs. 4 146.40

2. Subsidis**a) Subsidis regulars**

Societad Retoromontscha	frs.	3 100.—	
Romania	»	1 000.—	
Uniun dals Grischs	»	1 000.—	
Renania	»	1 000.—	
Uniung Rumantscha du Surmeir	»	1 000.—	
Uniun de Scripturs Romontschs	»	500.—	
Cuminonza Radio Romontsch	»	300.—	frs. 7 900.—
Transport			frs. 44 119.70

Transport		frs.	44 119.70
b) Subsidis specials			
Per ediziuns litteraras	frs.	4 700.—	
Subsidis a particulars	»	850.—	frs. 5 550.—
<hr/>			
3. Acziuns generalas			
Teater	frs.	684.80	
Cuors linguistics	»	630.75	frs. 1 315.55
<hr/>			
4. Acziuns specialas per igl intschess periclitau			
a) Scolettas della LR			
Pagas a mussadras	frs.	35 927.—	
Spesas de viadi etc. dellas mussadras	»	1 645.45	
Material de scola	»	1 321.30	
Tscheins, schubergiar, scauldament .	»	2 251.80	frs. 41 145.55
<hr/>			
b) Scolettas sustenidas d. LR			
Alvagni	frs.	500.—	
Alvaschagn	»	500.—	
Bravuogn	»	500.—	
Casti	»	500.—	
Castrisch	»	500.—	
Domat	»	1 500.—	
Lantsch	»	500.—	
Puntraschigna	»	500.—	
Razén	»	500.—	
San Murezzan	»	1 000.—	
Schlarigna	»	500.—	
Surava	»	—.—	
Trin	»	500.—	
Zuoz	»	500.—	frs. 8 000.—
<hr/>			
c) Divers			
Cuors per las mussadras	frs.	808.15	
Survigilanza scolettas	»	2 701.60	
Divers cuosts per la scola	»	2 282.45	frs. 5 792.20
<hr/>			
Transport			frs. 105.923.—

Transport			
Lectura Sutselva ed il Plaun	»	3 863.75	frs. 105.923.—
Cussegl scoletta	»	128.40	frs. 3 992.15
		<hr/>	

5. Mieds ligiai

Subsidi Societad svizz. de cuminetel per scolettas	frs.	2 000.—	
Teater	»	1 500.—	frs. 3 500.—
		<hr/>	
			<hr/>
			frs. 113 415.15
			<hr/>

B. Quen per las ediziuns

ENTRADAS

1. Entradas per las singulas ediziuns:

Per Flurina:			
Pro Helvetia	frs.	4 000.—	
Pro Juventute	»	4 000.—	
Fond lotteria:			
Per Sain da not	»	250.—	
Per vocabularis	»	10 000.—	
Fiasta federala per lectura alla giuv.	»	35 000.—	frs. 53 250.—

2. Vendita

Vocabulari tudestg-romontsch sursilv.	frs.	705.40	
Dicziunari tudais-ch-rumantsch ladin	»	311.95	
Uorsin	»	424.10	
Brunies: Plauntas e bes-chas	»	444.40	
Bulius	»	8.85	
Carnets OSL e LR	»	598.85	
Canzunettas e versets	»	49.50	
Muossavia dramatic	»	16.55	
Pieder spelau	»	152.55	
Laudinella	»	251.40	
Guardia Grischuna	»	492.15	
Grammatica Nay	»	784.70	
Canzuns Cantieni	»	180.60	
Musa Romontscha	»	73.05	
Nossas Praulas	»	1 770.65	
Flurina	»	5 438.20	
Sain da not	»	22.45	
Historias Zarn	»	925.05	
Ruth	»	284.15	
Divers	»	1 355.75	frs. 14 290.30

3. Divers

Augment digl inventari de cudischs	frs.	89.—	
	frs.	67 629.30	

CUOSTS

1. Cuosts per las singulas ediziuns

Vocabulari da Surmeir	frs.	194.65	
Vocabulari rom. sursilvan-tudestg .	»	5 006.95	
Dicziunari rumantsch ladin-tudais-ch	»	8 601.65	
Pledari da Sutselva	»	715.40	
OSL	»	69.—	
Flurina	»	13 552.35	
Canzun e musica	»	713.—	
Plauntas e bes-chas	»	1 079.80	
Divers	»	1 675.65	frs. 31 608.45

---

2. Contribuziuns per ediziuns

Romania per Tschespet	frs.	3 000.—	
Renania per Duns de Nadal	»	3 000.—	
Chasa Paterna	»	3 000.—	
Uniun dals Grischs per Dun de Nadal	»	1 500.—	frs. 10 500.—

---

3. Cuost cumineivels

Taglia d'imposta	frs.	492.80	
Auters cuosts	»	66.95	
Reducziun dils debiturs	»	300.—	frs. 859.75

---

4. Mieds ligiai per las ediziuns

Cudischs OSL e LR	frs.	10 600.—	
La Scoletta, feagl per las mussadras .	»	2 500.—	
Pinocchio	»	1 500.—	
Nus ed il Schuob	»	1 400.—	
La chanzun persa	»	1 400.—	
Ovra electrica	»	3 000.—	
Canzunettas	»	2 000.—	frs. 22 400.—

---

frs. 65 368.20

Entradas	frs.	67 629.30
Cuosts	»	65 368.20
Avanzament	frs.	2 261.10

Rapport de revisiun

Il sutsignai revisurs han duront entginas seras controllau il quen della **Ligia Romontscha** digl onn **1953**. Ariguard la cudischaziun havein nus stuiu serestrenscher sin emprovas.

Aschilunsch sco nossa revisiun ha tunschiu havein nus saviu constatar ch' il quen ei vegnius menaus schuber ed exactamein. Il saldos dils contos de daners corrispundan cul cedel dil schec postal e culs respectiv extracts della banca.

Nus havein danovamein saviu seperschuader della gronda lavur prestada e recumandein alla radunonza de delegai ded approbar il quen cun engraziament e descharscha als organs responsabels.

C u e r a, ils 6 de mars 1954

Il s revisurs:

C h r. C a n d i n a s

F. D e n o t h

M. A l b e r t i n